

Digitized by the Internet Archive
in 2017 with funding from
Getty Research Institute

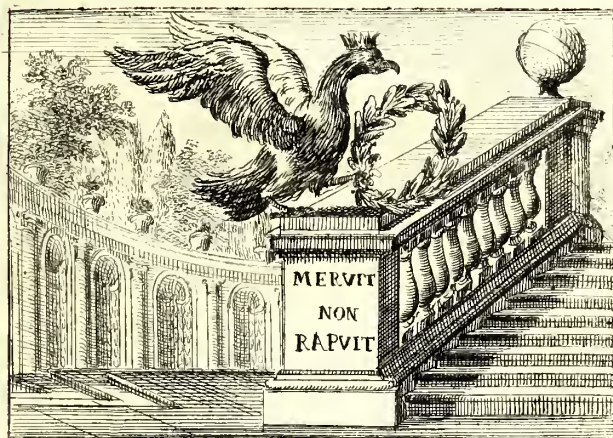
<https://archive.org/details/johannisbaptista00pass>

JOHANNIS BAPTISTAE PASSERI
PISAVREN. NOB. EVGVBINI
DE PVERI ETRVSCI
AHENEO SIMVLACRO
A CLEMENTE XIII

P. O. M

IN MVSEVM VATICANVM INLATO

DISSERTATIO

ROMAE MDCCCLXXI

EX TYPOGRAPHIO PALLADIS

PRAESIDUM ADPROBATIONE

CLEMENTI XIII

P. O. M.

BONO CHRISTIANAE REIPUBLICAE NATO
VETERVM MONVMENTORVM

VINDICI

INVECTO SIGNO AHENEO

PVERI ETRVSCI

IN VATICANVM MVSEVM

BREVI ANNORVM SPATIO

EXIMIA LARGITATE SVA

MVLTPLICITER AVCTVM

ACCVRATISSIMAM DISSERTATIONEM

A CLARISS. VIRO IOH. BAPTISTA PASSERIO

DE EO ELVCVBRATAM

FRANCISCVS CARRARA V. S. R.

INNOCENTIANAE CVRIAE IVDEX ALTER

PRINCIPI LITERATISSIMO

L. M. D. D

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PHYSICS DEPARTMENT
530 SOUTH EAST ASIAN AVENUE
CHICAGO, ILLINOIS 60607

OFFICE OF THE DEAN

1970-1971

1970

1971

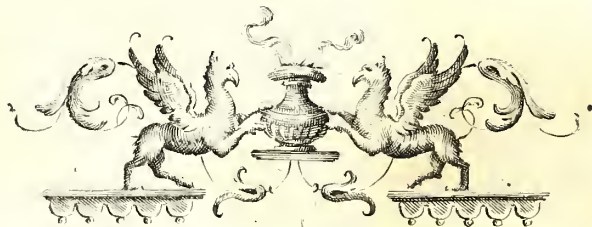
ARGUMENTUM

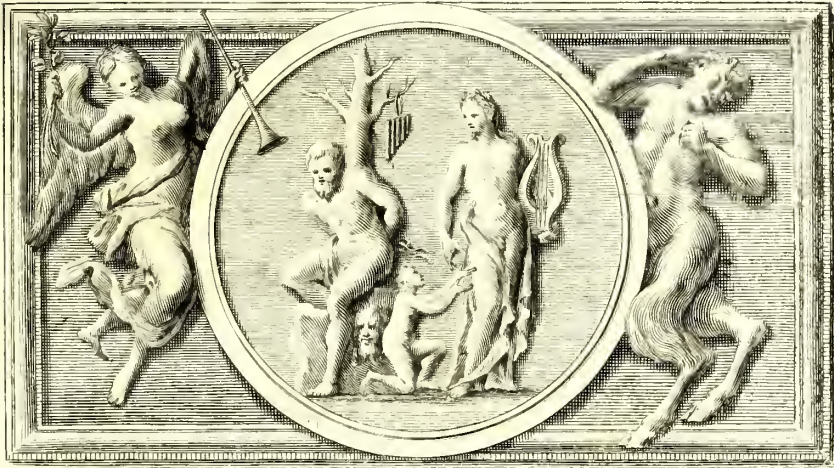
DISSERTATIONIS

- I. *Monumenta Etrusca ante annos quinquaginta rarissima habebantur, nunc frequentissima, ac in maximo praetio. Excitantur eruditi ad ea illustranda.*
- II. *Describitur simulacrum in Etruria, nuper repertum, et indicatur ejus raritas, atque artificium. Recensetur inter donaria, quae, restituta pueris è gravi morbo salute, in templis dedicabantur, ex quo genere vix duo epigraphica ad haec usque tempora cognita sunt.*
- III. *Usus horum donariorum coeteris nationibus incognitus Etruscis familiarissimus fuit, nempe afferendi acream imaginem seu fictilem ejus, qui beneficium aliquod a diis recepisse profitebatur.*
- IV. *Immo usus iste ab Etruscis derivatus ad Romanos, et ab illis apud majores nostros sanctiore instituto frequentissimus fuit.*

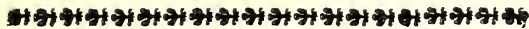
V. Simu-

- V. *Simulacra quaedam hujus generis magis nota referuntur .*
- VI. *Inscriptiones in illis exaratae ad illustrationem nostri hujus explicantur .*
- VII. *Simulacrum idem per partes examinatur :*
- VIII. *Refellitur opinio , quod haec imago pertineat ad Tagetem deum indigenam Etruscorum .*
- IX. *Perpenditur causa cur imago hujus pueri calvo vertice facta sit , et rationes adducuntur quod illa Iconica sit , et expressa ad similitudinem , et praecisam molem ejusdem pueri a ferali morbo liberati .*
- X. *Agitur de superstitione veterum circa capillos .*
- XI. *Tentatur expositio mutilae inscriptionis incisae in hac imagine .*
- XII. *Inquiritur aetas hujus simulacri .*

DISSERTATIO

I.

Irari non desino, CARRARI
PRAESULAMPLISSIME, praesentem fortunae litterariae munificentiam, quam ab annis fere quinquaginta experimur erumpentibus undique e terrae latebris tot veterum saeculorum speciosissimis monumentis, praecipue vero Etruscis, quae retroacta tempora, neque suspicata sunt extitisse. Enim vero

ante

ante an. MDCCXXIII. paucissima hujus nationis cimelia circumferebantur, quae Ciattus, Fabrettus, Santes Bartolus, aliique pauci vulgaverant, et quae stuporem magis, quam cognitionem illius antiquitatis ingerent; ut cum exinde Philippus Bonarrotus senator amplissimus operi Dempsteriano de Etruria Regali collectionem universam monumentorum Etruscorum, quae ad ea usque tempora innotuerant, addere constituisset, missis undequaque inspectoribus diligentissimis, qui reliquias hasce in tabulas referrent, nec centuriam quidem potuerit absolvere. Tantum vero ex eo tempore nummorum, simulacrorum, paterarum, urnarum, et picturarum repertum est, ut suppellectile

hac in classes digesta non jam centurias, sed agmina refertissima instruxerint. Quod vero prae caeteris mirandum est, Etruscos nostros Homeri cultores addictissimos extitisse, ut ex illorum picturis, atque sculpturis universa eximii poetae volumina, non illustrari tantum, sed reintegrari posse videantur, quod praecipue de interempta illius THEBAIDE a plagiario Statio usurpata saepe monuimus. Tantis ergo opibus succrescentibus accessit copia literatissimorum hominum, qui ea illustrarent, Gorius, praesul Guarnacius, Oliverius, Amadutius, atque universa cohors Cortonensis academiae, et nuper Londinensis nostrae societatis decus amplissimum eques Hamilthon Magnae Britanniae

apud utriusque Siciliae Regem prolegatus , qui vere regali veterum picturarum Etruscarum collectione antiquam illam nationem non modo ad vitam , sed ad universi Orbis commercium , et familiaritatem revocavit . In tanta vero subsidiorum frequentia ad antiquitatis scientiam amplificandam , fortuna , ut ita dicam , properante , agnosco fatum litterarum apud nos declinantium , juventute a studiis omnibus recedente , et dum bonae artes ad claustra confugiunt , quod foris est occupat otium , et ventosa , tumidaque ignorantia . Praeoccupat ergo ventura tempora fortuna festinans , ne ea , quae adhuc latent , cum aliquando erumpant , inter studia cincinnatorum intereant , aut aliena
lingua

lingua eloquentia negligentiam nostram incusent.

I I

Inter vero praesentis fati beneficia libenter accenseo quod in tui potestatem advenerit, praeful ornatissime, singulare cimelium, in cuius expositione versamur, quodve sub protectione SANCTISSIMI, DOCTISSIMIQUE PONTIFICIS aeternitati consecraveris. Est enim simulacrum aereum Etrusci operis, ponderis librarum XXXVI. exhibens patricium adolescentulum nudum e terra surgentem, ex iis imaginibus, quae pro salute reparata deorum, ut putabant, munere in templis dedicabantur; nec enim ex aliis ejusdem notae, quae hucusque prodierunt, aut pulchrius, aut majus aspexi-

mus ; longe enim superat signum Cortonenſis academiae noſtrae librarum $\overline{\text{xvi}}$. , de quo ſermonem fecimus tomo primo inter ſpecimina ſocietatis Columbariae Florentinae . De hujus origine minime ambigitur , nam anno ſuperiore ex ruderibus Tarquinienſibus prope Cornetum deſoſſum eſt , atque Etruſca inſcriptione , licet miſere labefactata in ſiniſtro brachio inſignitum , quae gemina argumenta opus Etruſcum eſſe confirmant . Id inſtitutum incidendae inſcriptionis in ſtatuſ etiam cum diſpendio venuſtatis ſolemne fuit ei nationi , ne ſi deferri contigiſſet , memoria originis deperiret . At contra Romani ex quadam fiducia aeternitatis imperii dedicationem in baſi ſimulacrorum conſtanter exararunt

rarunt politiore quidem consilio, nisi Barbaros dissimulassent. Signum id nostrum nobilem puerum referre reputamus argumento molis suae, excellentiae artificii, et praesertim bullae, quae non nisi patriciis ipso natali die gestanda dabatur usque dum virilem togam assumerent, nec revocanda, nisi quando triumpharent. Votivam vero hanc imaginem esse colligo ex dedicatione brachio laevo incisa, ut in loco sacro perspicua ad quem pertineret innotesceret.

III

Frequentissimus horunce donariorum usus fuit apud Etruscos, ut qui beneficium aliquod a diis accepisse crederet, imagine sui in templo oblata deo illi vivere, immo, et convivere videretur. Multas hujusmodi,

jusmodi , sed minimae molis , at-
 que anepigraphicas circumferri vi-
 dimus , quas Gorius noster nomen-
 clator deorum pro diis nobis obtru-
 ferat , aliquando sub specie virorum
 decumbentium , et morbo , aut hy-
 drope tumidorum , ut est apud me
 signum hocce .

Saepe etiam sub specie surgentium
 ex lectulo valetudinario , quemad-
 modum signum Perusinum apud
 Dempsterum tab. XLV. , aliudque Cor-
tonense

tonense apud cl. Coratium , aliquando vero specie recta stantium , ut aliud apud eundem , de quo in praefata differtatione inter Columbarias tom. i. num. i. Aliquando haec signa occurrunt cucullata , quo munimine utebantur convalescentes , ut apud Gorium Mus. Etrusc. tom. i. Nec vero cum legimus apud Florum Romanos Vulsiis bellum intulisse propter duodecim millia statuarum , ea putemus in foro , aut atriis iconica extitisse , sed minuta haec signa fuisse , quae diis oblata eorum templa exornarent , et lucos , praesertim Vultumnae , ubi duodecim civitatum principes ad commune consilium ineundum conveniebant .

Id genus obsequii erga deos Etruscis vulgare fuit . Hebraei , quibus imaginum usus lege interdictus erat, nam unico sacrificiorum officio devotionem animi testabantur, nil tale factitabant . Immo neque Aegyptii, quorum devotio in multiplicandis deorum imaginibus , in quibus dii ipsi habitarent , erat reposita . Graeci quoque ab hoc instituto abstinuerunt ob gentis arrogantiam , cum sese deorum sobolem esse jactarent ; nec puto simulacra illa virorum illustrium, quae frequentissima in totius Graeciae delubris observavit Pausanias votiva fuisse , sed tantummodo honoraria , et historica , ut diis ipsis compararentur . Ast humaniores Romani lucos suos simulacris fictilibus

ctilibus oppleverunt , monumentis nempe eorum , qui beneficium aliquod accepissent , immo etiam morborum symbolis , e quorum erumnis evasissent . Id superiore saeculo dilabente cognovimus ex Dianae Aricinae , & Junonis Reginae lucis defossis , quorum plures opes ex poenu Fabretiano in mei potestatem devenerunt . Id etiam nos Pisfaurenſes superioribus annis agnovimus ex alio luco patriorum numinum ad secundum ab urbe lapidem ad beatæ Venerandæ templum everſa funditus terra , donec ſolum carbonibus affatim ſparſum repertum eſt , pietatis chriſtianæ teſtimonium , quæ lucum totum incenderat ; opes vero , quibus redundaverat , in muſeum Piſfaurenſe induximus

fiçtilia anathemata , signa aerea , nummosque Etrufcos . Erat lucus prope rivum Geniceae , cujus aqua tunc facra erat ; nec enim alia adhibebatur ad expiationes , et facrificia . Etrufcis igitur morem hunc referimus , quod imagines noftrae pro accepto beneficio diis fufpenderentur in delubris , quem ab omni fuperftitione expurgatum fançtius imitamur .

V.

Paucula nunc ex hifce fimulacris puerorum literatis , quae haçtenus afpexi dinumerabo ad conjecturam hanc meam confirmandam ; puto enim non modicum luminis ad argumentum noftrum illuftrandum me fore allaturum . Minora quae funt ex his communi quadam imagine

gine

gine puerili venalia proftaffe puto
 nulla infcriptione obfignata , quae
 cum dedicarentur , rudi manu ali-
 quando addi folebat , fed raro .
 Hanc vero unicam CARRARI SVA-
 VISSIME fingulari exemplo *Iconicam*
 fuiſſe puto ex mole pari , et linea-
 mentis non arbitrio artificis , fed
 ad veri fidem expreſſis ; nec enim
 parentes ſplendidi in hoc opere ve-
 ram pueri imaginem neglexiſſent .
 Inſcriptio vero nil praeter nomen
 pueri , et parentum continere de-
 buerat , qui donarium dedicabant .
 Signum Peruſinum toties memo-
 ratum puerum humi ſedentem , fed
 feſtiuum notat , nudum , & bulla
 inſignitum dextera manu ſtringen-
 tem aviculam , altera globulum ,
 nempe crepundia puerilia ad luſum

revocata post reparatam valetudinem cum sequenti Etrusca inscriptione, quam etiam literis Latinis exhibeo

ϣϣϣ·JMNΛZ·ϣϣϣMϣϣϣJϣ

FLEREM . ZEC . SANMV . CVER

FLEREM omnino significat *Sacrum*, quod demonstravi in mea tractatiuncula *De Etruscorum funere* pag. 80. post Gorium Mus. Etruic. tom. III., quo in loco pateram protuli, in qua *Neleus*, & *Pelias* novercam jugularunt in templo Junonis, in cujus ara scriptum est ϣϣϣ hoc est *sacrum*, quod etiam aliis exemplis confirmavi.

ZEC est a *záo*, *vivo*, *incolumis sum*; fortasse interpunctione transposita legendum Zeefan.

MVCVER nempe mei pueri . Si

vero

vero vocem disjunctam velis SAN erit a $\alpha\zeta\theta$ incolumis.

CVBER vero, puer est a $\kappa\theta\rho\theta$, unde *puer* in Latium migravit.

VI

Nec tantum figuras puerorum jacentium dedicabant in templis, sed etiam stantium, veluti eorum qui jam perfecte convaluissent, ut in tab. xcviII. tomi I. Mus. Etrusc., et in alio Cortonensi saepe citato inter Columbarias, cujus integram inscriptionem, abs re non erit referre una cum altera exharata in candelabro, seu tripode simul dedicato, et simul reperto. In latere

MAOJ8VO·JANCAI7A8·MAI7E7

AN7A·VEI7A7E·CE7A·7VOI7E7·7REI7A7E7

In tripode

A·F·N·C·V·R·O·I·V·O·M·A·N·A
T·V·R·C·E·

VELIAM · FANACNAL · THVPHELTHM ·
ALPAN · THENACHE · CLEN · CECHA · TVTINEM · TLENACHEIM ·
A · VELS · CVS · THVPLTHAM · ALPAN ·
TVRCE ·

Igitur in inscriptione signi puerilis quatuor matronas descriptas lego, quae in eo dedicando tesseram suam contulerunt VELIAM UXOREM PHANACLII.

THVPHELTHM nempe uxorem ALPANI. Nomen hujus matronae ex depravata pronuntiatione corruptum esse puto ex *Turpilia*, ut in inscriptione Tuderte literis semi-etruscis

T V P L E I A P V P L E G E

hoe est *Turpilia Publicii*.

THENACLIAE CLEN nempe metronimicum ipsius Turpiliae, quae hic more Etrusco THENACLIAE matris filia dicitur, nam CLEN et CLAN *natum*, seu *natam* significat, ut absolute demonstravimus in opusculo de tegulis Buccellianis dicto tomo III. Mus. Etrusc.

CECHA TVTINEM TLENACHEIM intellige *Mulier* nomine *Ceca Tutini* uxor, altera Thenacliae nata, nam hoc loco TL. pro TH. ex oscitantia scriptoris irrepsit. Caeterum CECVS nomen Etruscum est testimonio regulae Buccellianae loco citato tab. xxx num. XI.

Adeamus tripodis inscriptionem, in qua duo nomina conjuncta sunt, eorum, qui id donarium dedicaverunt, nempe *Aulus Velius*, fortasse
pater

pater cum Turpilia. ut puto uxore *Alpanii*, de qua supra dictum est ejus filia TVRCE; quod ego *Marti Thurio* interpretatus sum in meis ad tabulas Dempsterianas paralipomenis.

Cvs particula conjunctionis est pro CVM; descendit enim a QVIS, ut putat Vossius in CVM.

VII

His igitur ad intellectum hujus nostri simulacri praemissis, illud per partes contemplemur. Exsolutus puer a morbo, utraque manu innixus alacer in coelum respiciens specie loquentis, et subridentis exurgit. Bullam ostentat, insigne decus puerorum Etruscorum ad reverentiam illis conciliandam adinventum, quasi pudicitiae custodem, et quam Papias vocat *ornamentum regali-
um*

lium puerorum , nam ab Etruscis , qui reges annuos habebant, patriciorum filii regales dici poterant . Ab Etruscis transiit ad Romanos Prisco Tarquinio regnante eo consilio , ut monet Plutarchus *Quaest. Rom. in fine* , ut eam numquam deponerent : *ut si casu nudi occurrerent , fraenum iniicerent impudentiae* . Pari modo purpura ornabantur , quam Propertius vocat *Custodem* ; utraque enim obiicebatur iis , qui dirum aliquod in illos molirentur , praesertim ad veneficia , ut puer ille Horatianus adversus veneficam *Epod. Ode v.*

Per hoc inane purpurae decus precor ,

Per improbaturum haec Jovem.

Quo vero apparatu , et caeremoniis apud Etruscos bulla attribui , et deponi soleret affatim exposuimus in

notis ad picturas Etruscas toto fere lib. i. et secundo . Formam bullae penitus rotundam fuisse apud eam nationem ostendunt marmora omnia, et signa, et picturae, quamquam Macrobius Saturnal. lib. i. c. 6. cordis figuram referre asseruerit, discrepantiam tamen conciliat una apud me votiva, ut credo, ex aere deaurata, una inquam ex tribus superstes, quae pendebant ex fascino Tuderti reperto; bulla quidem rotunda est, sed margine inferius in acutum producto. Nudos quoque, et nudas foeminas etiam in balneo amuleta quaedam prophylactica retinuisse veluti scarabeos, aliasque gemmas sculptas observavi inter picturas Etruscas tom. i.

VIII

Audio tamen fuisse aliquos, qui simulacrum id coram contemplati iudicium de eo suum audacter pronuntiaverint, nihil exprimere nisi imaginem dei Tagetis, qui in agro Tarquiniensi ebulliente sulco in conspectu villici aratoris emerfit sub figura pueri, et Aruspicinae documenta populis concurrentibus explanavit, ut post Ovid. Metam. xv. v. 47. narrat Servius in VIII. Aeneid. Quid ni? (ajebant) signum id in Tarquiniis inventum est; refert puerum e terra surgentem, immo et loquentem, quid mage consentaneum Tarquinius ipsos deum suum apud ipsos e terra deifera natum, et auctorem tam grandis scientiae simulacro hoc apud ipsos vene-

rando decorasse ? ingeniose quidem, cui sententiae calculum suum facile addidissent universi, qui in numero deorum, amplificando libenter versantur. Ego vero in judiciis magis ambiguus, cum detonsum puerum conspexissem longe aliud quaerendum esse judicavi. Sculptores enim praecipue in diis efformandis vitium hoc semper vitarunt detracto sibi potissimo venustatis subsidio, quo hominis facies maxime decoratur: Calvities enim despectui erat, et opprobrio reputabatur *Calvis Mimis*, ut saepe eos, qui damnarentur ad mortem, veluti nota ludibrii, seu infamiae raderentur. Cur igitur deus rarus, cui nihil quod ad omnimodam dignitatem conferret erat detrahendum ? nec specie re-

furgentis

furgentis veluti e ruina formandus erat, qui in ipso exortu stare debuisset, qui arcanam disciplinam revelaret.

I X

Me vero ipsa detonsio in prima opinione confirmat, nempe donarium esse patricii adolescentis, qui a letali morbo restitutus monumentum hoc accepti beneficii in templo aliquo, seu luco more majorum dedicaverit. Cum enim artifex, et molem, et lineamenta pueri ad vivum exprimere jussus sit, ut costanter teneo, capillis decisis effingere debuit, ne capillatum restitueret deo, a quo calvum ex morbi malignitate obtinuerat. Erat etiam apud veteres quaedam religio in capillis, ut eos numinibus dedicarent,

atque

atque eis sacros diligenter enutrient; Itaque, si periculum mortis ex morbo, seu naufragio vehementer instaret illos refecabant, et deo servatori afferebant. Censorin. de die natali: *Quidam enim pro certa bona corporis valetudine crinem deo sacrum pascebant.* Et Euripid. in Bacchis

Sacer est capillus; deo illum nutrio,
et Homer. Iliad. XXIII. de Achille

Nutrit comam flumini Sperchio

Paufanias quoque in Arcad.: *Nutrit comam Leucyppus flumini Aphaeo.* Omnium vero magis opportune ad rem nostram Diodorus lib. VIII. *Vota enim pro pueris morbo affectis ita concipi solita, ut si sanitatem recuperarent illorum defectus capillus dedicaretur.* Notat quoque egregius praesbyter Johannes Andreas Jovannellius Tunders, et academiae nostrae Pisaurensis

rensis focius, qui antiquitatum Tuedertium ephemerides in septem tomos digesserat, et moriens academiae nostrae custodiendos legaverat, notat inquam inter antiqui templi rudera pyxides fictiles probe clausas invenisse, in quibus capillorum vestigia adhuc conspicua servabantur ad hanc superstitionem facile spectantia, seu ad alteram huic affinem, per quam segmenta capillorum, cum togam assumerent adolescentes, diis suis offerebant, de quo videnda quae diximus in notis ad picturas Etruscas tom. I. et II. Hic vero obiter notandum signa haec aerea, immo, et simulacra non in templorum vestigiis inveniri solere, sed sparsim per arva dum terra evertitur, cum e contra inter

templorum ruinas , signorum marmoreorum fragmenta inveniuntur. Id ego tribuo direptionibus barbarorum ; qui quarto saeculo loca diis sacra expilarunt , et quidquid flaturae aptum erat abstulerunt , quod vero commodo transferri non poterat sub spe redditus abscondebant , frustrato plerumque voto , ut nobis aliquando recuperanda servarentur.

X

Quod pertinet ad tonsuram , quae in hoc simulacro singularis est , notandum censeo adeo superstitiosos fuisse antiquos , ut neminem putarent ex hac vita migrare potuisse sine quorundam capillorum sectione , quae supernis potestatibus erat reservata , ut colligitur ex eodem

Euripide loco citato vers. 74. , ubi mors ita loquitur :

*Haec enim mulier descendet in Plutonis domum :
 Accedo autem ad eam , ut gladio sacra auspicer ;
 Ille enim est sacer diis inferis ,
 Cujus hic gladius lustrarit capillum capitis ,*

ad quam opinionem allusit Virgilius Aeneid. iv. mortem Didonis exprimens.

*Tum Juno omnipotens longum miserata dolorem,
 Difficilesque obitus Irim demisit Olympo
 Quae luctantem animam, nexosque resolveret artus
 Nam quia nec fato , merita nec morte peribat,
 Sed misera ante diem , subitoque accensa furore ;
 Nondum illi flavum Proserpina vertice crinem,
 Abstulerat , Stygioque caput damnaverat Orco,
 Ergo Iris croceis per Coelum roscida pennis ,
 Devolat , et super caput astitit . Hunc ego Diti
 Sacrum jussa fero , teque isto corpore salvo .*

Colluctantibus igitur cum morte ,
 ne diu torquerentur mos inolevit

refecandae comae , ut tradit ejusdem Euripidis antiquus scholiastes loco citato *quoniam mos obtinet mortem morituri comam refecare .*

XI

Tentandum nunc inscriptionis fragmentum , si quid inde eruere valeamus, conatu eo magis difficili, quo in lingua pene ignota interruptum , majore sui parte desideratur; nam quadruplicis lineae vestigium indicat totum brachium , quod periit , inscriptum fuisse . Idem Etruscis , et Latinis elementis exponam

.....VAS. VELVMA	AMVJ37.2AV.....
.....IS. CELVANSL	J2NAJ37.2I.....
.....IS. CVER	037.2C.....
.....CLAN	NAJ.....

VELVMA nomen gentile est, sed desinentiae femininae, quam quidem gentem Latine Velumiam diceremus, notam ex aliis titulis sepulcralibus, praesertim Clusii in urna ad usum aquae benedictae in ecclesia sacri Corporis Christi, ex schedis Gabrielis de Gabrielibus

JANITIV·MVJÆ7·IIIV9†Æ7·IÆ7²

VEI. seu VEL.PETRVNI.VELVM.VITINAL hoc est matre VITINIA. Origo nominis est a VELA, seu VELIA, quae Etruscis civitatem designabat, unde *Velsinium*, hoc est civitas fenum, seu fenatus; ibi enim conventus erat procerum totius Etruriae. Cum vero populus Etruscus duodecim colonias trans Apenninum transmisisset, Vulsinienfes, nunc *Bolsenesi* Velsinam aliam cum proprio nomi-

ne , et suprema potestate fundarunt , inde *Felsina* nunc *Bononia* , ut tradit Livius . Ex eadem origine *Velitrae* , et *Volaterrae* Etruscis VELATRI dictae sunt .

CLAN. VOX ista omnino significat *natum* seu filium . Collige ex inscriptione in duabus hisce tegulis Bucellianis , quae pertinent ad duos fratres ejus temporis, cum lingua, et scriptura Etrusca declinabat in Latinam .

AR·SPEDO
HOCEPNA
CLAN

VEL·SPEDO
THOCERONIA
NATVS

SELVANSI. Iterum recurrit haec dictio in urnula apud Gorium Mus. Etrusc. tom. I. tab. LXVII. SAELVI KAPPNASTV, et in alio sigillo epigraphico apud Dempsterum tab. XXIV.

TAVI SELVAN, unde colligitur nomen esse familiare, nempe, ut Latini dixissent, *Salvii Kapenatis, Octavii Salvii*. Hinc colligimus quod etiam supra notaveram, haec donaria aliquando ex concursu affinium, et amicorum constitui consuevissent.

CVER; puerum notat, ut demonstravi supra ubi sigillum Cortonen-
se literatum exposui.

XII

Supereft inquirenda aetas hujus monumenti, arduo quidem conatu, ac incerta intra viginti fere saeculorum obscuritatem, nam communiore iudicio principium nationis Etruscae deducimus a *Cethim* Noachi pronepote, qui proprium nomen Italiae indidit; hic enim circa annum Mundi MM. floruisse creditur,
pri-

primamque sedem in Etruria constituisse . Haec vero constanti libertate usque ad bellum sociale usa est, vexata saepius , exinde vero penitus submissa . Interim praeter caeteras artes omnes sculpturam adeo coluit , ut in Graeciam quoque eam propagaverit , non sine tamen Graecorum invidia , qui rerum omnium initia sibi tribuerunt .

Judicium vero de aetate alicujus sculpturae nonnisi ex multitudine exemplarium desumi potest , quae veluti in classes redacta sint pro incremento , aut declinatione artificii . Ast quae sunt haec in Etruria nostra , quam ab annis non amplius quinquagenis noscere incoepimus ? si primaeva haberemus vix informia saxa conspiciere datum esset,

horridulis lineolis exharata potius quam sculpta ; ast pauca , quae adhuc detecta sunt feliciorum saeculorum ingenium redolent , quo luxus , et copia , ruralem , et bellicam gentem ad haec studia inclinavit ; quamobrem duo tantum subsidia ad conjectandum nobis supersunt , nempe stylus artificii , et modus scripturae .

Quod primum est , mihi constituo opus id , de quo quaerimus , esse Etruscum , non quidem quia Etrusce inscriptum sit ; poterat enim in dedicatione Etrusce scribi etiam peregrinum , quod etiam in meis epistolis Roncaliensibus notandum censeram ; Etruscum vero asserere non dubito , nam caeterae nationes , numquam humanas imagines , ut

supra

supra diximus, dedicare in templis
confueverunt. Praeterea hic agitur
de imagine *Iconica* ad vivum expressa;
quicumque enim a picturae studio
non est alienus optime distinguit
ea lineamenta, quae a vero desum-
pta sunt suggerente natura, ab aliis,
quae ars, et ingenium artificis
subministrat, eruta a fontibus pul-
chri universalis, unde reiiciuntur in-
dividua illa lineamenta partium mi-
nutissimarum, quae vultum a vultu
discernunt. Praeterea nunquam cre-
dam magnatem virum, qui simu-
lacrum id fieri mandarat, officinam
extraneam elegisse, quam domi ha-
beret.

Quae fuerit antiquior Etruriae
sculptura ab athenicis deorum simula-
cris, quae adhuc supersunt, unice ju-
dica-

dicamus . Rigidus ille totius corporis status vix explicatis manibus , et pedibus sese offert nobis in signis deorum Larium , quae frequenter ostenduntur in museis , et qui ut plurimum armati adparent , et insigniter galeati , elata manu dextera , quasi stupide jaculantes . Hujusmodi sunt , et majoris molis imagines Tuderti nuper effossae , quorum geminas apud me habeo , quas edidit Gorius in musei Etrusci to. i. Armari vero coepisse Lares , praesertim Tuderti puto post Hannibalis irruptionem , cujus fines ea pestis invaserat . Eam vero Italiae partem , et Romam ipsam praesidio Larium vindicatam reputabant .
 Propert. Eleg.

Hannibalemque Lares Romana sede fugantes .

Exinde vero armari coepisse judico, cum caeteroquin domestici putarentur. Secura igitur, et quiescens Italia stylum expolivit, sculpturae artificium ad maximam elegantiam evexit, et artes, quas Graecis tradiderat, revocavit, auctasque incrementis peregrinis patria industria ad apicem pulchritudinis excitavit, ut quae apud Graecos actiones expresserat, apud Etruscos etiam animi motus revelaverit, imo extorserit etiam loquelam, ut demonstravimus ex eorum picturis. Cum itaque antiquissima sculpturae Etruscae exemplaria minime habeamus, & quae supersunt mediae aetatis aridum quiddam stupidumque redoleant, dein etiam specimina admirandae elegantiae, inter quae
 primum

primum commemoro simulacrum hocce Carrarianum , non est cur istud inter antiquissima gentis opera computemus .

Laudantur inter Etruscorum opera urnae marmoreae sepulcrales non modo ob eruditionem, quam praeseferunt , verum etiam ob artificium, quod in primis est admirandum. Sed haec portenta ad postremam Etruriae aetatem sunt referenda . In his tota Homeri Ilias , et Odyssæa nobis occurrit , et tragica Thebarum civitas universa portenta mestitiae nobis expandit . Tantus doctrinae apparatus in ipsis sculptoribus refugit tempora antiquissima , et ad aetatem longe posteriorem reclamat . Historia Euthymii , qui spectrum Lybantis e sepulcro ejecit , expref-

fa in urna apud Dempster. tab. xxv. describitur a Pausania in Eliacorum posteriore, et refertur post Olympiad. LXXVI. circa annum Urbis ccc. Altera historia herois Hechetlei, in aliis urnis ibidem tab. LIV. et alibi, pertinet ad bellum Marathonium, ubi Genius iste sumpto aratri vecte Persas profligavit, quae historia ad annum Urbis cclxiv. tribuenda est. Praeterea luxus urnarum, praecipue marmorearum serius inolevit. Plin. libro VII. cap. 54. *Ipsam cremare apud Romanos non fuit veteris instituti. Terra condebantur. At postquam longinquis bellis obrutos erui cognovere, tunc institutum, et tamen multae familiae priscos servavere ritus, sicut in Cornelia nemo ante Syllam dictatorem creditur crematus.* Profecto ubique in Etruria corpora humata reperiuntur munita tegulis Etruscae scriptis, testimonia primaeve
simplis

simplicitatis . Urnarum igitur marmorearum sculptura elegantissima tardiori aetati tribuenda est , cum jam historiae insculptae vulgatae, et communes erant in populo , et jam antiquitate venerabiles .

Nec Etrusca inscriptio asserit nobis majorem antiquitatem eo sub dubio , quod cito ab usu recesserit , Roma pugnante non modo contra libertatem , sed etiam idiomatica populorum . Res quidem Etruscae omnes se submiserunt Romanis , lingua tamen omnium ultima . Circumferebantur Romae etiam sub primis Caesaribus libri Etrusci de eorum disciplina circa deorum cultum , de haruspicina , de significatione garritus avium (o magna negotia !) et de hisce similibus , nam

Cicero , et Seneca immo Arnobius, et Servius Grammaticus illos frequenter annunciant .

Sed libri hujuscemodi esse desierunt , supersunt tamen numismata Etrusce scripta , et de quorum aetate dubitari non potest , quae constantiam hujus linguae , et characteres ostendunt . Habemus nummos Tudertium minime molis hac praerogativa insignitos , qui pertinent ad annum urbis DLXIII. , et infra , ut demonstravi in *Chronico nummario Etruscorum* inter mea in Dempiterum paralipomena . Quinimmo etiam fervente bello sociali circa annum urbis DCLX. cusi supersunt argentei nummi Samnitico idiomate , et characteribus inscripti (utrumque enim commune erat Etruscis , (qui in id
bellum

bellum contra Romanos convenerant), quos quidem nummos antea ignotos, et adquisivit possidendos, et illustravit clarissimum hujus patriae meae decus Hannibal de Abbatibus Oliveriis musarum columnen, et antiquariae eruditionis amplificator.

Nec praetereunda est conjectura ex pateris sacrificiorum quotquot adhuc mihi innotuerunt derivata, cum omnes Etruscae scriptae sint. An non et Romae florebant illarum artifices Latinae linguae non ignari? et tamen in tam communi publico et privato hujus instrumenti usu vix unam semietrusca lingua exscriptam Praeneste inventam, veluti prodigium mirati sumus. Tam ingens habebatur Etruscae linguae

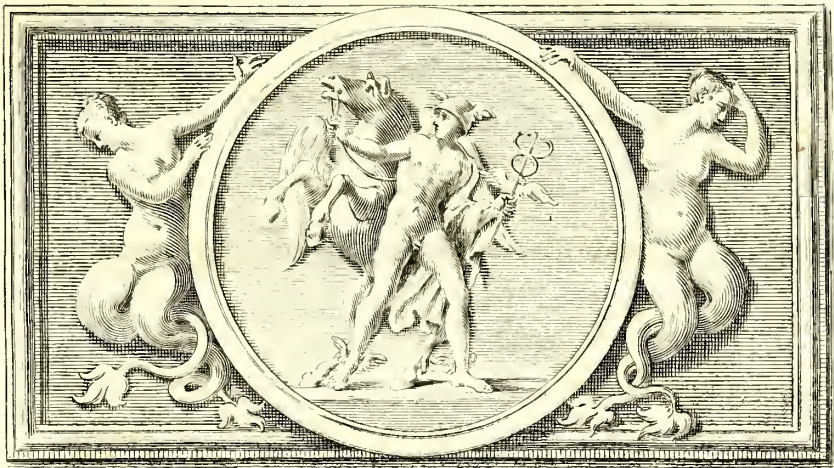
reverentia, veluti non aliam dii excepissent, qua cuperent venerari. Non est igitur quod huic simulacro antiquissimam originem adstruamus, laudantes immo ea tempora expectasse, quibus artifex profecto excellens nasceretur, qui opus produceret dignum aetate PRINCIPIS NOSTRI SANCTISSIMI, et SAPIENTISSIMI.

Haec sunt PRAESVL ORNATISSIME, quae de hoc singulari monumento, quod ab interitu, sive emigratione Italiae tuae servasti, dicenda censui; non eo sane proposito, ut illi ex meo hoc commentariolo aliquid splendoris accederet, sed ut quod oculis conspicerem mente consequerem, et ne infalutatum remitterem. Veneror majestatem Romanae

nae

nae doctrinae , ut mihi bene cessif-
se putem , si videro caeteros me-
liora protulisse .

F I N I S

A D P R O B A T I O

Quum jubente R^mo P. Thoma Augustino Richino S. P. A. magistro dissertationem cl. viri Joh. Baptistae Passeri *de simulacro aeneo pueri Etrusci* ea qua par erat diligentia perlegerim, dignam profecto existimo, quae publici juris fiat, neque id tantum, quod nihil nostrae religionis institutis, nihil bonis moribus contrarium contineat, sed quod ita est erudite conscripta, ut multa de Etruscorum antiquitatibus eliciat, et evocet in lucem. Accedit etiam, quod dum insigne adeo monumentum ex singulari SS. D. N. CLEMENSIS XIII. munificentia in Vaticanum museum inlatum apte ornateque inlustrat, stimulum fortasse addet iis, qui in hoc genere excellere dicuntur, ut doctis commentariis idem profus perficiant de tot, tantisque aliis tum sacris, tum profanis vetustis reliquiis, quibus a Deo protectus PONTIFEX vere Xystorum aemulator bibliothecam Vaticanam curantibus, et solertissime investigantibus amplissimis Romanae curiae praesulibus Johanne Archinto archiepiscopo Philippeni domui pontificiae praefecto, et Francisco Xaverio de Zelada archiepiscopo Petrensi sac. congregationis concilii Tridentini interpretis a secretis mirifice usque adhuc locupletavit. Ex aedibus s. Callixti xx. Augusti MDCCLXXI.

*D. Petrus Aloysius Galletti Casinensis,
abbas s. Mariae Rotundae de Ravenna.*

I M P R I M A T U R,

Si videbitur Reverendissimo Patri Magistro Sacri Palatii Apost.

D. PATRIARCH. ANTIOCH. VIC.

I M P R I M A T U R,

**FR. THOMAS AUGUSTINUS RICCHINIUS Magister Sacri Palatii
Apostolici Ord. Præd.**

Angelus Ricciolini delin.

D. Cunego Sculp.

1 tav. f. v.

1 testatino

1 incisione nel testo

END
31986

